

Kirkkonummen vammaisneuvosto

Lausunto

16.2.2025

Sivistys- ja vapaa-aikalautakunta/
Nuoriso ja liikuntapalvelut/
hanketta valmistelevat viranhaltijat

Kirkkonummen uimahallin erityisryhmien uimakortin myöntämisperusteiden päivittämissesitys

Kirkkonummen vammaisneuvosto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa. Vammaisneuvoston lausunto perustuu vammaisneuvoston kokouksessa 12.2.2025 asiaa esitelleen vapaa-aikalautakunnan suunnittelija Ville Saikon esitykseen, joka perustuu liitteeseen Lausuntopyynnön tausta, erityisuimakorttien myöntämisperusteiden päivitys.

Esityksessä esitetään, että 1.5.2025 alkaen Kirkkonummella erityisuimakortti myönnetään diagnoosista riippumatta kirkkonummelaisille, joilla on pysyvästä vammasta tai pitkäaikaissairaudesta aiheutuva merkittävä toimintakyvyn rajoite. Myöntämiskriteereiksi ehdotetaan tavat, joiden avulla toimintakyvyn rajoite voidaan osoittaa asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:

- Liikkumisesteisen pysäköintitunnus (vamman pysäköintilupa)
- Näkövammaiskortti
- EU:n vammaiskortti (A-merkinnällä)
- Taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten.

Esityksessä huomioidaan Helsingin kaupungin 1.3.2024 tekemä vastaava erityisuimakorttien myöntämiskriteerien päivitys. Päivitystä perustellaan seuraavin perustein:

- Ehdotettavat muutokset perustuvat objektiivisiin ja yhdenvertaisiin kriteereihin, joissa toimintakyvyn rajoite voidaan osoittaa selkeästi ilman lääketieteellistä diagnoosilistausta.
- Uudistus keventäisi lisäksi hallinnollista prosessia ja ennen kaikkea nopeuttaisi asiakkaan näkökulmasta erityisuimakortin ostamista, mikä puolestaan nopeuttaisi kuntalaisten pääsyä palveluiden piiriin.

Esityksestä käy ilmi, että erityisuimakortteja (vuosikortti, aikuiset ja lapset), on lunastettu uimahallin kassalta vuosina 2020–2024 vaihteluvälillä 166–379 kpl. Lisäksi nuoriso- ja liikuntapalveluissa on käsitelty vuosittain noin 50 erityisuimakorttihakemusta. Erityisuimakortin myöntämisperusteet ovat voimassa myöntämisestä viisi (5) vuotta.

Yleistä lausuttavana olevasta esityksestä

Kirkkonummen erityisuimakortin kysynnän määrän kasvu vuodesta 2020 166 + 50 kappaletta vuoden 2024 379 + 50 kappaleeseen kertoo siitä, miten koronavuosien jälkeen pitkäaikaissairaiden ja vammautuneiden tarve harrastaa kuntouttavaa vesiliikuntaa on kasvanut. Nuoriso- ja liikuntapalveluiden saaman tiedon mukaan Kirkkonummella on 125 henkilöä, joilla on EU-vammaiskortti. Siten voisi olettaa esityksen voimaantumisen jälkeen nykyisistä erityisuimakortin käyttäjistä jäävän palvelun ulkopuolelle noin yli 300 kuntalaista, lapsia ja aikuisia. Tällä tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia heidän jaksamiseensa ja voimavaroihinsa, kun nykyiset mahdollisuudet tärkeään kuntoutusmuotoon vähenevät oleellisesti.

Lausuttavana olevassa esityksessä esittelijöiden perusteluissa on arvioitu vaikutusten ennakoarviointia toimintarajoitteisten kuntalaisten osalta siten, että ehdotettavat erityisuimakortin myöntämisperusteisiin tehtävien muutosten arvioidaan lisäävän uimahallin käyttöä. Kasvun arvellaan muodostuvan siitä, että julkisten tilastotietojen ja WHO:n arviolaskelmien perusteella kortin hankkimiseen voisi kuitenkin olla mahdollisuus huomattavan monella kirkkonummelaisella. Esityksessä tosin todetaan, ettei EU:n vammaiskorttiin oikeutettujen henkilöiden tarkkaa määrää voida arvioida. Tältä osin voidaan todeta, että pitkäaikaissairaiden (aikuiset ja lapset) osalta vaikutusten ennakoarviointi on puutteellinen, kun heihin kohdistuva muutos erikoisuimakortin käyttäjiksi ei ole analysoitu.

EU-vammaiskortin myöntämisperusteet (tämän lausunnon liitteenä) ovat joko KELA:n myöntämä etuudet ja palvelut tai uuden vammaispalvelulain mukaiset päätökset sekä muulla päätöksellä. Kortin myöntäjän KELA:n mukaan *"vammaiskortilla vammainen henkilö voi vaivattomasti osoittaa vammaisuutensa tai avustajan tarpeensa esimerkiksi julkisessa liikenteessä sekä liikunta- ja kulttuuritapahtumissa."* (<https://www.kela.fi/vammaiskortti>)

Vammaiskortti on vapaaehtoinen kortti, joka toimii vammaisten henkilöiden kommunikoinnin ja osallistumisen apuvälineenä Suomessa ja muissa EU-maissa. Kortista peritään 10 euron maksu.

Vammaisneuvoston kannanotot ehdotusaineistoon

Vammaisneuvosto toteaa ensimmäiseksi, että pitkäaikainen sairaus tai vamma aiheuttaa ihmiselle aina henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia seuraamuksia. Oireet haastavat yksilön ja hänen omaistensa jaksamisen (resilienssin), johtavat usein työ- tai opiskelukyvyn menettämiseen joko väliaikaisesti tai pysyvästi sekä siten toimeentulon heikkenemiseen, lopulta jopa sosiaaliseen eristymiseen. Tämä kaikki voi ja tapahtuukin vuosia ennen kuin sairastunut pääsee niiden etuuksien tai palvelujen käyttäjäksi, jonka perusteella voi saada vapaaehtoisen EU-vammaiskortin. Vammaisneuvosto toteaa, että varsinkin nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, missä hyvinvointialueen vammaispalvelut ja yhteiskunnan Kelan tuottamat palvelut ovat jatkuvassa säästöjen sekä leikkausten kohteina, on entistä vaikeampaa päästä niiden palvelujen asiakkaaksi.

Esityksestä ei ilmene miten myöntämiskriteerin päivityksellä parannetaan nykyisen käytännön yksityisyydensuojaa, tietosuojaa tai tietoturvaa. Ilmeisesti yksityisyyden- ja tietosuojalla perustellaan kelakortin koodiston tai lääketieteellisten selvitysten käyttöä korttia haettaessa. Merkitystä on enemmän tietosuojallisesti sillä, kenellä on oikeus käsitellä asianomaisia tietoja, kuin niinkään se mikä on tarve niiden tallentamiseen kuin tietoturvalliseen tapaan käsitellä tai säilöä niitä? Mikäli tietosuoja lääketieteellisten koodien tai tietojen käsittelyssä on keskeinen asia, niin miksei ongelmaa ole selvitetty tai yritetty ratkaista yhdenvertaisesti kaikkien vammais- ja sairausryhmien kesken? Pelkästään näillä esityksperusteilla myönnettävä erityisuimakortti loukkaa entistäkin enemmän yhdenvertaisuutta jättäessään entistä suuremman joukon kortin nykyisistäkin tarvitsijoista kortin ulkopuolelle.

Jotta yhdenvertaisuus toteutuisi jo nykyisten hyväksytyjen diagnoosien osalta, niin vammaisneuvosto ehdottaa esityksen tunnustamien päivityskriteerien lisäksi, että erityisuimakortin myöntämisen perusteena voi olla terveydenhuollon ammattilaisen, kuten lääkärin, fysioterapeutin, toimintaterapeutin tai kuntoutusohjaajan arvio erityisuimakortin tarpeesta, johtuen henkilön terveydellistä syistä toimintakyvyn ylläpitoon, liikunnan erityiseen tarpeeseen tai uinnin hyödyistä osana kuntoutusta. Tämä olisi mahdollista toteuttaa yksinkertaisella lomakkeella, joka sisältää vain tiedon suosituksesta. Terveydenhuollon tarkemmat tiedot jäisivät vain terveydenhuollon käyttöön.

Suomen vahvistaman YK:n yleissopimuksen mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016). Sopimuksen vammaisuuden määrittämisessä ei ole kyseessä palvelun tai etuisuuden käyttämisestä, joka edellyttäisi vapaaehtoisen EU-vammaiskortin käyttöä. Myös pitkäaikaissairaita lapsia koskevat osin samat ongelmat kuin aikuisia - läheskään kaikki pitkäaikaissairaat lapset eivät ole sellaisten palveluiden piirissä, jotka mahdollistavat EU-vammaiskortin.

Vammaisneuvosto esittää, että lasten osalta jatkossakin pitäisi kaikkien korttia saavien kohdalla myöntää myös ikäperusteinen oikeus avustajaan ainakin nykykäytänteen mukaisesti 10-vuotiaaksi asti riippumatta siitä, onko EU-vammaiskortti A-merkinnällä vai ilman.

Vammaisneuvosto jäi kaipaamaan esityksestä myös selvitystä siitä, miten päivitysesityksen mahdollisen hyväksymisen jälkeen, käsitellään nykyisiä erityisuimakortin asiakkaita, joille sen myöntämispäätös on voimassa viisi vuotta.

Yhteenvetona vammaisneuvosto toteaa, että kunnan tarjoama tuettu erityisuimakortti on ollut pitkäaikaissairaille ja vammaisille erinomaisen tärkeä tapa vahvistaa jaksamista sekä tilaisuutta olla mukana harrastamassa muiden kuntalaisten kanssa, sillä monilla erityisuimakorttilaisista ei ole mahdollisuutta omaehtoiseen liikuntaan taloudellisista syistä. Erityisuimakortti on kuntalaisen näkökulmasta yksi konkreettisen hyvinvoinnin tuottamisen muodoista.

Vammaisneuvosto mukana kunnan hyvinvoinnin tuottamisessa

Vaikuttamiselimien varhaisella kuulemisella ja osallistamisella voidaan ehkäistä ja korjata hankkeiden toteuttamisen taloudellisia ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja näin myötävaikuttaa esteettömyyden ja turvallisuuden sekä siten hyvinvoinnin toteutumiseen niin kaavoituksessa kuin suunnittelussa.

Kirkkonummen vammaisneuvosto haluaa olla jatkossakin proaktiivisesti ja aktiivisesti mukana osallistumassa Kirkkonummen kunnan rakenteiden sekä kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämisessä.

Kirkkonummella 16.2.2025

Kirkkonummen vammaisneuvosto

Juha-Matti Koskinen
vammaisneuvoston puheenjohtaja

Helena Paimela
varapuheenjohtaja

Liite: EU-vammaiskortin myöntämisperusteet

Kelan etuudet ja palvelut:

alle 16-vuotiaan vammaistuki

korotettu ja ylin vammaistuki (A)

16 vuotta täyttäneen vammaistuki

korotettu ja ylin vammaistuki (A)

eläkettä saavan hoitotuki

kuulovammaisen tulkkauspalvelu (A)

kuulo- ja näkövammaisen tulkkauspalvelu (A)

puhevammaisen tulkkauspalvelu (A).

Uuden vammaispalvelulain mukaiset päätökset:

Valmennus (A)

Henkilökohtainen apu (A)

Eriytynen osallisuuden tuki (A)

Tuettu päätöksenteko (A)

Vaativa moniammatillinen tuki (A)

Asumisen tuki (A)

Lapsen asumisen tuki (A)

Lyhytaikainen huolenpito (A)

Päivätoiminta (A)

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (A)

Liikkumisen tuki (A)

Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle (A)

Tuki esteettömään asumiseen

Vanhan vammaispalvelulain mukaiset päätökset:

päivätoimintapäätös

kuljetuspalvelupäätös (A)

palveluasumispäätös (A)

päätös vammaispalvelulain mukaisesta henkilökohtaisesta avusta (A)

Muut päätökset:

näkövammaiskortti (A)

omaishoitosopimus (vammaiskortti tarkoitettu omaishoidettavalle) (A)

erityishuolto-ohjelman mukainen päätös ja siihen liittyvät palvelut (A)

erityisen tuen päätös (A)

hengityshalvauspäätös (A)

vakuutusyhtiön antama päätös hoitotuesta (perustuen lakisääteisiin vakuutuksiin) (A).